

Луганськ, 2011. 44 с.

15. Федотов Ю., Востоков И. Спортивно-оздоровительный туризм. Москва: Советский спорт, 2002. 364 с.
16. Федякин А. А. Теоретико-методологические основы оздоровительного туризма : дис. ... докт. пед. наук. : 13.00.04. Майкоп, 2001. 317 с.
17. Фокін С. П. Туризмологічні аспекти спортивного туризму. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ: зб. наук. ст. Київ : Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2010. Вип. 1. С. 207-213.
18. Храбовченко В. В. Экологический туризм: Учебно-метод. Пособие: Москва, 2003. 208 с.

References

1. Boychuk Y.D. (2008) Ecological and valeological culture of the future teacher: theoretical and methodological aspects: monograph. Sumy: University Book, 357 p. [in Ukrainian].
2. Bulashev A.Ya. (2006) Sports tourism: student. Kharkov: KhGAFK, 332 p. [in Ukrainian].
3. Ganopolskiy V.I. (2006) Sports and tourism education: problems of information support. Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports. No. 8. S. 13-17. [in Ukrainian].
4. Dmitruk O. Yu., Dmitruk S. V. (2009). EKOTuryzm: navch. posib. [ECOTourism: textbook]. Kyiv: Alterpress, 358 p. [in Ukrainian].
5. Dudorova L.Y. (2014) Formation of readiness of future teachers for the organization of school tourism (theoretical and methodological aspect): monograph. Vinnytsia: Nilan, 421 p. [in Ukrainian].
6. Kosolapov A. B. (2005). Teoryia y praktyka ekolohycheskoho turyzma: ucheb. posob. [Theory and practice of ecological tourism]. Moscow, 240 p. [in Russian].
7. Mulyk K. V., Nosko M. O. (2015). Dyferentsiiovanyi pidkhid do pidhotovky fakhivtsiv zi sportyvno-ozdorovchoho turyzmu dlia roboty z ditmy, pidlitkami ta studentskoiu moloddiu [Differentiated approach to the training of specialists in sports and health tourism to work with children, adolescents and students]. Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Series: Pedagogical sciences. Physical education and sports, Nr 129 (2), P. 217-222. [in Ukrainian].
8. Petrukhina I.V. (2005) On the essence and content of the concept of «environmental competence» of the future teacher. Modernization of the vocational education system based on regulated evolution: Materials of the IV All-Russian scientific-practical. conf. Chelyabinsk: Publishing House «Education», S. 20-23. [in Russian].
9. Petrukhina I.V. (2006) Formation of ecological competence of the future teacher of physical culture and life safety: author. dis. ... Cand. ped. Sciences: 13.00.08. Chelyabinsk, 20 p. [in Russian].
10. Romeyko N.V. (2000) Scientific and pedagogical foundations of designing the content of additional postgraduate environmental education: dis. ... Cand. ped. sciences. Tyumen, 151 p. [in Russian].
11. Sergeeva T.K. (2004) Ecological tourism. Moscow, 360 p. [in Russian].
12. Sikorskaya G.P. (1999) Noohumanistic model of ecological and pedagogical education and the practice of its implementation: author. diss. ... Dr. ped. sciences. Ekaterinburg: UrGPU, 1999.38 p. [in Russian].
13. Sysoeva S.O. (2010) Problems of continuing professional education: a thesaurus of scientific research: [science. ed.] Ministry of Education and Science of Ukraine; NAPS of Ukraine, Inst. Of prof. education and adult education, Mariup. state humanities. un-t. K. : EXO, 362 p. [in Ukrainian].
14. Sorokina G.O. (2011) Theory and practice of formation of professional readiness of future specialists in the field of tourism to environmental education of students: author's ref. dis. ... Dr. Ped. Science: 13.00.04. DZ «Lugan. nat. Taras Shevchenko University». Luhansk, 44 p. [in Ukrainian].
15. Fedotov Yu., Vostokov I. (2002) Sports and health tourism. Moscow: Soviet sport, 364 p. [in Russian].
16. Fedyakin A.A. (2001) Theoretical and methodological foundations of health tourism: dis. ... doct. ped. sciences. : 13.00.04. Майкоп, 317 p. [in Russian].
17. Fokin S.P. (2010) Tourism aspects of sports tourism. Scientific Bulletin of the Institute of International Relations of NAU: Coll. Science. Art. Kyiv: Nat. aviation. University «NAU-print», Vip. 1. pp. 207-213. [in Ukrainian].
18. Khrabovchenko V. V. (2003) Ecological tourism: Teaching method. Manual: Moscow, 208 p. [in Russian].

УДК 796. 51.093

Палатний І. А.
кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
доцент кафедри спортивних дисциплін та туризму,
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди», м. Переяслав
Палатна О. М.
керівник гуртків Переяславської станції юних туристів, м. Переяслав

МЕТОДИКА СУДДІВСТВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНИХ ДІЙ УЧАСНИКІВ ПРИ ПОДОЛАННІ ЕТАПУ «НАВІСНА ПЕРЕПРАВА ЧЕРЕЗ РІЧКУ, ЯР»

У статті висвітлено питання практичної туристсько-спортивної підготовки учасників туристських змагань та походів, здійснено аналіз науково-методичної літератури з організації та проведення даного виду діяльності; надано методичні вказівки щодо оптимізації навчально-тренувального процесу туристів та оволодіння ними технічними та тактичними прийомам безпечного подолання природних перешкод; приведено практичні

рекомендації щодо підвищення рівня підготовки спортсменів-туристів та суддівства під час проведення змагань зі спортивного туризму на дистанціях з пішохідного туризму «Смуга перешкод» та «Крос-похід», на прикладі етапу «Навісна переправа через річку, яр».

Запропонована нами методика подолання та суддівства етапу «Навісна переправа через річку, яр» дає можливість оптимізувати процес підготовки спортсменів і суддів під час змагань з техніки спортивного пішохідного туризму та допоможе безпечно долати природні перешкоди в реальних умовах на туристських маршрутах.

Ключові слова: спортивний туризм, змагання, похід, природні перешкоди, спортсмени-туристи, суддівство, навчально-тренувальний процес, етап «Навісна переправа через річку, яр».

Палатный И. А., Палатная О. Н. Методика судейства и особенности технико-тактических действий участников при преодолении этапа «Навесная переправа через реку, овраг». В статье освещены вопросы практической туристско-спортивной подготовки участников туристских соревнований и походов, осуществлен анализ научно-методической литературы по организации и проведению данного вида деятельности; даны методические указания по оптимизации учебно-тренировочного процесса туристов и овладение ими техническими и тактическими приемам безопасного преодоления естественных препятствий; приведены практические рекомендации по повышению уровня подготовки спортсменов-туристов и судейства при проведении соревнований по спортивному туризму на дистанциях по пешеходному туризму «Полоса препятствий» и «Кросс-поход», на примере этапа «Навесная переправа через реку, овраг».

Предложенная нами методика преодоления и судейства этапа «Навесная переправа через реку, овраг» дает возможность оптимизировать процесс подготовки спортсменов и судей во время соревнований по технике спортивного туризма и поможет безопасно преодолевать естественные препятствия в реальных условиях туристских маршрутов.

Ключевые слова: спортивный туризм, соревнования, поход, естественные препятствия, спортсмены-туристы, судейство, учебно-тренировочный процесс, этап «Навесная переправа через реку, овраг».

Palatnyi Ihor, Palatna Oksana. Methods of litigation and features of technical and tactical actions of participants in overcoming the stage «Hinged crossing of the river, ravine». The articles cover the issues of practical tourist and sports training of participants in tourist competitions and hikes, the analysis of scientific and methodological literature on the organization and conduct of this type of activity; methodical instructions on optimization of educational process of tourists and mastering by them of technical and tactical receptions of safe overcoming of natural obstacles are given; introduced practical recommendations for improving the level of training of athletes-tourists and refereeing during competitions in sports tourism at hiking distances «Obstacle course» and «Cross-hike», on the example of the stage «Hinged crossing the river, ravine».

Consideration of the special characteristics and features of sports tourism points to it as the most modern technology of education in the human base in maintaining a healthy lifestyle, maintaining length, education of spiritual and physical qualities, cognitive interests and basic self-preservation in extreme conditions.

Sports tourism is an active, private and extreme activity: the autonomous overcoming of long distances and various local obstacles requires from tourism physical strength, good health and management of various navigations.

The existing system of training tourist athletes to participate in hiking or fighting sports tourism requires new optimal approaches and training methods: in overcoming natural obstacles with a variety of tourist techniques and tactics, different ways to ensure safety. Therefore, the issue of improving the efficiency of the educational and training process of tourists and their mastery of technical and tactical techniques for safe overcoming of natural obstacles (stages) during sports competitions and hiking are relevant.

Our proposed method of overcoming and litigation of the stage «Hinged crossing of the river, ravine» makes it possible to optimize the process of training athletes and judges in the fight against sports tourism and assistance in real conditions of safe arrival of natural obstacles on tourist routes.

Key words: sports tourism, competitions, tour, natural obstacles, sports-tourism, refereeing, educational-training process, stage «Hinged crossing of the river, ravine».

Постановка проблеми. Активний туризм стає все більш вагомим сегментом туристської галузі, залучаючи сотні мільйонів прихильників активного відпочинку в природному середовищі у світі [3]. Уміння автономно виживати в екстремальних умовах – якість, яка властива вже досвідченим туристам-спортсменам. Однак для її вироблення необхідна теоретична та практична підготовка ще на початковому рівні занять даним видом діяльності.

Спортивний туризм має за мету спортивне удосконалення в подоланні природних перешкод, це неолімпійський вид спорту, в основі якого лежать змагання на маршрутах, що включають подолання локальних перешкод у природному середовищі (перевалів, вершин, порогів, каньйонів, печер тощо), і на дистанціях, прокладених у природному середовищі й на штучному рельєфі з використанням спеціальних технічних пристроїв та спорядження. Спортивний туризм є активним, а частенько і екстремальним видом діяльності: автономне подолання великих відстаней і різноманітних локальних перешкод вимагає від туриста фізичної сили, міцного здоров'я та володіння різноманітними навичками [9].

Існуюча система підготовки спортсменів-туристів до участі в походах чи змаганнях зі спортивного туризму потребує нових оптимальних підходів та методик тренувань: при подоланні природних перешкод використовується різноманітна туристська техніка та тактика, різні способи забезпечення безпеки. Тому питання підвищення ефективності

навчально-тренувального процесу туристів та якісніше оволодіння ними технічними й тактичними прийомам безпечного подолання природних перешкод (етапів) під час спортивних змагань та туристських походів є досить актуальним [1, 2, 4, 6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд специфіки та особливостей спортивного туризму характеризують його як найсучаснішу технологію виховання в людини бажання у дотриманні здорового способу життя, збереженні довкілля, виховання духовних і фізичних якостей, пізнавальних інтересів і основ самозбереження в екстремальних похідних умовах.

Крім того, спортивний туризм є невід'ємною складовою системи фізичної культури та спорту в Україні. Як і в інших видах спорту, тренувальний процес туристів має певну, методично обґрунтовану структуру. Підготовка туриста-спортсмена включає в себе формування системи знань, умінь та навичок, необхідних для занять спортивним туризмом і удосконалення в цьому виді спорту. За своєю сутністю – це процес підвищення рівня кваліфікації спортсменів, їх підготовленості до організації й проведення різних форм рекреаційних та спортивних туристських заходів, починаючи від оздоровчих походів і змагань, закінчуючи спортивними походами й змаганнями з «туристично-прикладного багатоборства» [4, 5, 6].

Організаційним аспектам проведення туристських походів та змагань присвячено значну кількість науково-методичної літератури зі спортивного туризму, однак лише деякі фахівці [1, 2, 3, 4, 5, 6 та ін.] приділяють увагу організаційно-методичним розробкам для підвищення рівня навчально-тренувального процесу туристів та підготовки суддів, оволодінню учасниками спортивних змагань і туристських походів технічними та тактичними прийомам безпечного подолання природних перешкод.

Мета статті полягає у розробці організаційно-методичних рекомендацій щодо підвищення рівня навчання техніко-тактичним прийомам при подоланні природних перешкод (етапів); покращення рівня підготовки спортсменів та суддів під час проведення змагань зі спортивного пішогодного туризму.

Виклад основного матеріалу. Загальні правові, організаційні, соціальні та інші основи діяльності у сфері спортивного туризму, визначаються Законом України про фізичну культуру і спорт. Правила змагань зі спортивного туризму є нормативно-технічним документом, що регламентує як загальні підходи до підготовки та проведення змагань зі спортивного туризму, так і враховує специфіку змагань туристських спортивних походів, а також інших видів змагань з різних видів спортивного туризму.

Правила змагань зі спортивного туризму набули чинності ще у 2008 р. [7], однак часто змінювалися Настанови з проведення змагань зі спортивного пішогодного туризму. У 2018 році замість них введено в дію Технічний регламент змагань зі спортивного пішогодного туризму [8], в якому змінено деякі положення про проходження та суддівство змагань. Такі часті зміни, на нашу думку, негативно впливають на навчально-тренувальний процес спортсменів-туристів.

Виходячи із вище зазначених фактів, ми ставили на меті адаптувати умови подолання та суддівства етапів на дистанціях зі спортивного пішогодного туризму «Смуга перешкод» та «Крос-похід» до нового Технічного регламенту. У попередніх публікаціях [4, 5, 6 та ін.] ми розглянули техніко-тактичні особливості проходження спусків, підйомів та траверсів із самонаведенням (на прикладі етапів «Спуск по схилу», «Спуск по вертикальних перилах», «Підйом по схилу», «Підйом по скельній ділянці» та «Траверс скельної ділянки або схилу»), в даній статті ми зупинимося на етапі «Навісна переправа через річку, яр».

Обладнання етапу (може варіюватися відповідно до Умов змагань): ВД (вихідна ділянка) – БЗ (безпечна зона), КЛ (контрольна лінія), ТО (точкова опора), ПС (пункт страховки) – якщо переправа через яр; ПКП (пункт кріплення поліспасти) із ЗСК (заглушений суддівський карабін); ДП (ділянка перешкоди) – уявна або реальна річка (яр) (за Умовами змагань); ЦД (цільова ділянка) – БЗ (безпечна зона), КЛ (контрольна лінія), ТО (точкова опора), ПС (пункт страховки); ППС (пункт проміжної страховки) – якщо переправа через яр, ПКП (пункт кріплення поліспасти).

Командне спорядження (може варіюватися відповідно до тактики подолання етапу командою): перильна мотузка, вона ж виконує функцію страховальної, супроводжувача мотузка, вона ж виконує функцію допоміжної, карабіни, блок-роліки, гальмівний пристрій (якщо переправа через яр).

Особисте спорядження учасника: ІСС (індивідуальна страховальна система), рукавиці та каска.

Далі перейдемо до розгляду техніко-тактичних дій учасників команди. Слід зазначити, що організація страховки при подоланні навісної переправи через річку та подоланні через яр суттєво відрізняється і відбувається відповідно до вимог, описаних у Технічному регламенті з дотриманням правил безпеки учасників команд. Зупинимося детальніше на описі дій першого учасника.

Подолання 1-м учасником річки

Переправа 1-го здійснюється вбхід із використанням самостраховки (жердини) та командної страховки.

Відповідно до Технічного регламенту (ТР) [8], при швидкості течії річки від 2,5 м/с (при глибині до пояса) до 4 м/с (при глибині до коліна) рух вбхід здійснюється з командною страховкою та із жердиною в три такти. Жердина розміщується вище за течією й утримується двома руками. Забороняється її закріплення до учасника. При меншій швидкості течії чи глибині річки можливий рух без жердини (згідно Умов змагань).

При переході вбхід (у тому числі із жердиною) учасник забезпечується страховкою та допоміжною мотузкою. Мотузки повинні бути тільки одинарними, ніякі інші мотузки до нього кріпитися не можуть. Страховальна мотузка розміщується вище за течією, страхують двоє в рукавицях. На допоміжній може працювати один учасник без рукавиць. Кінці основної та допоміжної мотузок не повинні бути закріплені.

Страховка, 1-му учаснику, кріпиться в перехрестя ІСС (індивідуальної страховальної системи) на спині або

ковзачим карабіном в бокову частину поясу верхньої частини системи. Учасники, що страхують (на основній мотузці 2-3, на допоміжній 4-тий учасник), повинні знаходитись із зовнішнього боку мотузок обличчям до того, кого страхують. Бухти мотузок, якими здійснюється страховка, не повинні розташовуватись позаду тих, хто страхує, та на шляху їх можливого переміщення у випадку зриву учасника. Вантаж теж не може знаходитись на цьому шляху. Відстань між учасниками, які працюють із страхувальними мотузками, має бути не менше половини ширини річки. Учасники, що страхують, повинні бути без вантажу, і самостраховка їм заборонена [8].

1-й учасник кріпить основну та допоміжну мотузку до своєї заблокованої ІСС в перехрестя на спині або ковзачим карабіном в бокову частину поясу верхньої частини системи. Команда організовує страховку 1-го учасника основною та допоміжною мотузками відповідно до ТР. Використовуючи жердину, перший учасник переходить на інший берег річки на командній страховці.

Перейшовши на цільову ділянку (ЦД), 1-й від'їжджує від себе основну командну та допоміжну страховки і кріпить дані мотузку до точкової опори (ТО) будь-яким правильним способом (як варіант: «напівудавкою з карабінною петлею») на висоті близько 1,8 м (чи відповідно до рельєфу). Таким чином маємо закріплені кінці здвосної перильної мотузки на цільовій ділянці (ЦД).

Подолання 1-м учасником яру

Відповідно до ТР [8] організація страховки при подоланні гірських етапів має свою послідовність. Страхувальна мотузка одним кінцем кріпиться до блокування вище вузла блокування індивідуальної страхувальної системи (ІСС) учасника, якого страхують. Інший кінець страхувальної мотузки повинен бути закріплений будь-яким карабіном з муфтою або вузлом на точковій опорі (ТО) або на учаснику, який перебуває на самостраховці (не обов'язково на тому пункті страховки, з якого здійснюється страховка).

При страховці застосовуються гальмівний пристрій або вузол УІАА (Мунтера) чи вузол Гарда. Гальмівний пристрій кріпиться до точкової опори на тому пункті страховки (ПС), біля якого знаходиться той, хто страхує. При здійсненні динамічної страховки учасник, що страхує, повинен знаходитись на самостраховці в точковій опорі (ТО) та займати стійке положення в напрямку пункту страховки.

Відповідно до Умов подолання етапів перший учасник рухається на протилежний берег способом, визначеним Умовами змагань. Розглянемо можливі варіанти.

Перший спосіб. 1-й учасник кріпить до себе кінець командної страховки. 2-й, перебуваючи на самостраховці у пункті страховки (ПС), страхує 1-го через гальмівний пристрій (інший кінець командної страховки кріпиться до страхуючого або до ПС на опорі). 1-й учасник вільним лазінням долає яр. Перейшовши на цільову ділянку (ЦД), знімає й закріплює кінець командної страховки на точковій опорі (ТО), таким чином дана мотузка стає перильною.

Другий спосіб (можливий згідно Умов змагань чи відповідно до рельєфу). 1-й та 2-й учасники організовують страхувальну систему «зв'язка двох» і, страхуючи один одного, переправляються на цільову ділянку (ЦД). Одночасно 1-й та 2-й перетягують на протилежний бік кінець перильної мотузки.

Відповідно до обраної командою тактики, поліспаст (система для наведення мотузки) може бути організований як на вихідній ділянці (ВД), так і на цільовій (ЦД) будь-яким правильним способом (за допомогою карабінів чи блоків). Перила навісної переправи обов'язково мають бути здвоєні. Вимоги до наведення перильної мотузки наступні [8]:

- наведення основної мотузки для переправи чи перил здійснюється будь-яким способом. Забороняється використання для кріплення поліспасту при натягуванні переправ пристроїв із гострими зубцями (жумарів, кролів тощо) та одинарних схоплюючих вузлів, а також наведення переправи за допомогою інших технічних засобів (домкрат, гаки відкритого типу тощо);

- з метою дотримання безпеки дозволяється натягування: через поліспаст (2:1) – п'ятьма учасниками; через поліспаст (3:1) – чотирма учасниками; через поліспаст (4:1) – трьома учасниками. Застосування поліспастів більш високого рівня або складних поліспастів не допускається;

- на момент початку руху учасників по переправі елементами, що несуть навантаження, можуть бути тільки карабіни, перила та поліспасти петлі;

- кріплення перил, у тому числі й переправ, дозволяється карабіном із вузлом із групи провідників навколо опори або будь-якими вузлами з ТР, що призначені для кріплення мотузки до опори, без кінцевого підстрахування вузлом з групи провідників;

- при подоланні навісних переправ команда наводить подвійну перильну вірвовку. Якщо на етапі наявна суддівська перильна страховка, Умовами змагань може бути дозволено наведення одинарної перильної командної вірвовки;

- подвійні перила, які наводяться за допомогою поліспасту, кріпляться навколо ПКП (дерева, ЗСК тощо) одним карабіном із розривним навантаженням не менше 20 кН.

- при незадовільному стані переправи (провис, ослаблення кріплення на опорах, унаслідок якого відбувається занурення (відрізання від торкання поверхні води) учасника у воду (навіть не повністю), небезпечне зачіпання рельєфу або предметів, що виступають), наступний учасник може переправлятися тільки після перетягування переправи (вузол кріплення перил повинен бути перев'язаний).

По завершенню наведення перильної мотузки учасники, що залишилися на вихідній ділянці (ВД), по черзі переправляються на протилежний берег (ЦД) з обов'язковим супроводженням.

Зупинимось детальніше на вимогах до організації супроводження учасників [8]:

- супроводження може здійснюватися допоміжною вірвовкою;

- кріплення супроводжувальної вірьовки до учасника, якого супроводжують, у ІСС в будь-якому місці блокування або у вус самостраховки. Забороняється кріпити супроводження в транспортний (перильний) карабін учасника на переправах;
- супроводжувальна вірьовка повинна бути закріплена там, звідки здійснюється супроводження, на точковій опорі або до учасника, який перебуває на самостраховці;
- супроводжувальна мотузка може кріпитися в карабін або вузол кріплення переправи (може бути мотузкою для скидання перил) або бути продовженням перильної мотузки. Розблокування окремими вузлами при цьому не потрібне;
- супроводжувальну мотузку може бути закріплено. При цьому вона повинна проходити через опори на ВД та ЦД етапу або лише через одну опору на тому березі, звідки здійснюється супроводження.
- учасник, який супроводжує, повинен тримати вірьовку в руках (руці). Бухта супроводжувальної вірьовки або запас розправленої вірьовки має знаходитися позаду його рук. Дозволяється відпустити супроводжувальну мотузку, якщо учасник жорстко зафіксований і не рухається.

Дії команди

Коли перила навісної переправи наведені, 2-й учасник починає рух, вкладаючи карабіном супроводжуючу мотузку до ІСС, приєднується до перил вусом самостраховки та транспортним карабіном. Рухається головою вперед. Супроводжуюча мотузка контролюється одним із учасників команди на вихідній ділянці (ВД). Подолавши перешкоду, 2-й учасник стає на самостраховку (чи кріпить кінець супроводжуючої мотузки) у пункт страховки (ПС) й забезпечує супроводження учасників та вантажу вже з цільової ділянки (ЦД).

Вимоги до транспортування вантажу та спорядження полягають у наступному [8]:

- якщо на будь-якому етапі вантаж транспортується окремо від учасника, то його переміщення повинно контролюватися вірьовкою, яка закріплена на цільовій та/або вихідній ділянках етапу;
- перекидання металевих спорядження або вантажу (крім вірьовок, які закріплені або які утримуються рукою) через ділянку перешкоди заборонено. Використання перекинутого металевих спорядження не дозволяється;
- будь-яке спорядження, яке не має контролю з цільової або вихідної ділянки й при падінні потрапило за обмежувальну лінію або у воду на водних етапах, вважається втраченим;
- на навісних переправах вантаж повинен транспортуватись окремо від учасників по перилах.

3-й, 4-й та решта учасників переправляються по навісній переправі, як і 2-й. Останній учасник команди на вихідній ділянці (ВД) від'їжджує від пункту страховки (ПС) чи від себе кінець супроводжуючої мотузки та кріпить його в карабін на «карабінній петлі» перильної мотузки й цим забезпечує її зняття. Далі здійснює рух по перилах, виконавши дії аналогічно до дій попередніх учасників. Після того, як всі учасники переправилися на цільову ділянку (ЦД), команда розв'язує вузли на перильній мотузці і, використавши супроводжуючу мотузку, забирає їх на цільову ділянку перешкоди (ЦД).

Для полегшення роботи суддів на етапі «Навісна переправа через річку, яр» нами було розроблено суддівський протокол (таблиця 1), в якому систематизовано можливі порушення на даному етапі.

Висновки. Запропонована нами методика подолання та суддівства етапу «Навісна переправа через річку, яр» дає можливість оптимізувати процес підготовки спортсменів та суддів під час змагань з техніки спортивного пішохідного туризму та допоможе в реальних умовах безпечно долати природні перешкоди на туристських маршрутах.

Таблиця № 1

«Навісна переправа через річку, яр»

Можливі порушення на етапі Характер порушень	Команда						Всього
	Уч. № 1	Уч. № 2	Уч. № 3	Уч. № 4	Уч. № 5	Уч. № 6	
Пояснення порушень							
1. Техніка руху 1.1. Незначне порушення руху 1 – бал							
Заступ контрольної, обмежувальної лінії							
Неправильне застосування жердини (альпенштока)							
Торкання							
1.3. Неправильний рух, пристрій 3 – бали							
Два учасники на перилах. Штрафується кожний учасник більше одного.*							
Рух з вантажем							
Неправильний рух							
Тертя**							
Короткочасна відсутність каски*							
Зрив							
Порушення під час руху**							
1.6. Намокання, рух по рельєфу – 6 балів							
Намокання або рух по рельєфу							
1.10. Використання опори за обмеженням – 10 балів							
Навантаження суддівської страховки							

Використання опори за обмеженням ***									
1.0. Рух за обмежувальною лінією, рух без каски – зняття **									
2. Техніка страховки									
2.1. Незначне порушення страховки – 1 бал									
Не закручена муфта карабіна									
Порушення під час страховки									
2.3. Неправильна страховка, супроводження – 3 бали									
Неправильна страховка									
Провисання страховки, перил **									
Неправильна самостраховка									
Порушення страховки									
2.6. Тимчасова відсутність командної страховки, супроводження – 6 балів									
Тимчасова відсутність страховки *									
2.0. Утрата суддівської або командної страховки – зняття									
Втрата страховки									
3. Утрата спорядження									
3.1. Незначна втрата спорядження – 1 бал									
Незначна втрата спорядження									
Утрата жердини (альпенштока, льодоруба)									
3.10. Утрата основної мотузки або контрольного вантажу – 10 балів									
Утрата основної мотузки									
Утрата контрольного вантажу									
3.20. Залишене спорядження після закінчення ЗЧ, КЧ – 20 балів									
5. Туристські навички, орієнтування									
5.1. Незначне порушення (туристські навички) – 1 бал									
Помилка під час в'язання вузлів.									
5.3. Неправильна відповідь, помилка – 3 бали									
Не зав'язаний або неправильно зав'язаний вузол									
Неправильне використання карабіна, пристрою, вузла.									
6. Порушення Умов та суддівського обмеження часу									
6.1. Перевищення оптимального часу									
Порушення часу (Штрафуються кожні повні чи неповні 30 с.)									
6.10. Вимушене порушення Умов – 10 балів									
6.20. Учасник, який не подолав етап – 20 балів									
6.0. Порушення Умов – зняття									
Порушення Умов ** (Після попередження. Команда рухається далі під протестом. Рішення приймає головний суддя.)									
Неетична поведінка ** (Після попередження. Команда рухається далі під протестом. Рішення приймає головний суддя.)									
Невиправлення порушення ** (Після попередження. Команда рухається далі під протестом. Рішення приймає головний суддя.)									
Порушення Правил, Положення ** (Після попередження. Команда рухається далі під протестом. Рішення приймає головний суддя.)									

* – Потрібно виправити.

** – Виставляється, якщо після попередження учасник не виправив.

*** – Після попередження. Суддя попереджає про зняття, якщо порушення не буде усунено

Загальна сума штрафних балів

Загальна сума штрафного часу

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Ст. суддя _____ суддя _____

Література

1. Дем'янчук О. Г. Характеристика методів та засобів підготовки у спортивному туризмі. Молодь та олімпійський рух: зб. тез доповідей XII Міжнародної конференції молодих вчених, 17 травня 2019 р. Київ, 2019. С. 115–116.
2. Дем'янчук О., Альошина А. Характеристика дистанцій змагань у спортивному туризмі. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наукових праць. Луцьк, 2016. № 1 (33), С. 64–68.
3. Колотуха О. В. Теоретико-методичні засади активного туризму. Науковий вісник Льотної академії. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 4. С. 104–108.
4. Палатний І. А., Палатна О. М. Техніко-тактичні особливості командного подолання та суддівства етапу «Спуск по схилу» на змаганнях із техніки пішохідного туризму. Науковий часопис. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт». Вип. 11 К (119) 19. Київ, 2019. С.103–108.
5. Палатний І. А., Палатна О. М. Методика подолання та суддівства етапу «Траверс скельної ділянки або схилу» на змаганнях з пішохідного туризму. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15: зб. наукових праць / за ред. О. В. Тимошенка. Київ, 2020. Вип. 7 К (127) 20. С. 150–156.
6. Палатний І. А., Палатна О. М. Методика проходження та суддівства етапів «Підйом по схилу» та «Підйом по скельній ділянці» на змаганнях із пішохідного туризму. Актуальні проблеми і перспективи розвитку фізичного виховання спорту і туризму : колективна монографія. Переяслав (Київ. обл.) : Домбровська Я. М. 2020. С. 223–235.
7. Правила змагань зі спортивного туризму : Федерація спортивного туризму України. Київ, 2008. 148 с.
8. Технічний регламент проведення змагань з пішохідного спортивного туризму : введ. в дію 19.05. 2018 р. Київ. 2018. 52 с.
9. Цибух В. І. Роль та значення спортивного туризму в соціально-економічному розвитку регіонів. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2015. Вип. 2. С. 104–109.

References

1. Dem'yanchuk O. H. (2019). Kharakterystyka metodiv ta zasobiv pidhotovky u sportyvnomu turyzmi. Molod' ta olimpiys'kyu rukh: zb. tez dopovidey XII Mizhnarodnoyi konferentsiyi molodykh vchenykh, 17 travnya 2019 r. Kyiv. S. 115–116.
2. Dem'yanchuk O., Al'oshyna A. (2016). Kharakterystyka dystantsiy zmahani' u sportyvnomu turyzmi. Fizychnе vykhovannya, sport i kul'tura zdorov'ya u suchasnomu suspil'stvi : zb. naukovykh prats'. Luts'k. № 1 (33), S. 64–68.
3. Kolotukha O. V. (2018). Teoretyko-metodychni zasady aktyvnoho turyzmu. Naukovyy visnyk L'otnoyi akademiyi. Seriya: Pedagogichni nauky. Vypusk 4. S.104–108.
4. Palatnyy I. A., Palatna O. M. (2019). Tekhniko-taktychni osoblyvosti komandnoho podolannya ta suddivstva etapu «Spusk po skhylyu» na zmahannyakh iz tekhniki pishokhidnoho turyzmu. Naukovyy chasopys. seriya 15 «Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoy kul'tury / fizychna kul'tura i sport» vypusk 11 K (119) 19. Kyiv vydavnytstvo NPU imeni M. P. Drahomanova. S.103–108.
5. Palatnyy I. A., Palatna O. M. (2020). Metodyka podolannya ta suddivstva etapu «Travers skel'noyi dilyanky abo skhylyu» na zmahannyakh z pishokhidnoho turyzmu. Naukovyy chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. Seriya № 15. Naukovo-pedahohichni problemy fizychnoy kul'tury (fizychna kul'tura i sport): zb. naukovykh prats' / Za red. O. V. Tymoshenka. Kyiv : Vydavnytstvo NPU imeni M.P. Drahomanova. Vypusk 7 K (127) 20. С. 150–156.
6. Palatnyy I. A., Palatna O. M. (2020). Metodyka prokhozheniya ta suddivstva etapiv «Pidyom po skhylyu» ta «Pidyom po skel'niy dilyantsi» na zmahannyakh iz pishokhidnoho turyzmu. Aktual'ni problemy i perspektyvy rozvytku fizychnoho vykhovannya sportu i turyzmu : kolektyvna monohrfiya. Pereyaslav (Kyiv. obl.) : Dombrovs'ka YA. M. S. 223–235.
7. Pravyla zmahani' zi sportyvnoho turyzmu : Federatsiya sportyvnoho turyzmu Ukrayiny. Kyiv 2008. 148 s.
8. Tekhnichnyy rehlament provedennya zmahani' z pishokhidnoho sportyvnoho turyzmu : vved. v diyu 19.05. 2018 r. Kyiv. 2018. 52 s.
9. Tsybukh V. I. (2015). Rol' ta znachennya sportyvnoho turyzmu v sotsial'no-ekonomichnomu rozvytku rehioniv. Visnyk Chernivets'koho torhovel'no-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky. Vyp. 2. S. 104–109.

УДК: 378.091.3:338.49-62

Сидорук А.В.
кандидат педагогічних наук, доцент
Чуєва І.О.
кандидат наук фізичного виховання і спорту, доцент
Криволапов Е.А.
старший викладач
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

В статті схарактеризовано сучасний стан і проблеми розвитку туристичної галузі в Україні, зокрема умови пандемії, недостатній рівень надання туристичних послуг в умовах світової конкуренції тощо. Виокремлено погляди вітчизняних науковців щодо формування нормативно-правової бази регулювання туристичної галузі та перспектив її вдосконалення: гармонізації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Визначено, що специфіка туристичного бізнесу полягає в комплектації туристичного продукту, який поєднує різні види сервісу: